

доступу: <https://neuronews.com.ua/ua/archive/2020/3%28114%29/pages-26-36/psihichne-zdorov-ya-v-period-pandemiyi-covid-osoblivostipsihologichnoyi-krizi-trivogi-strahu-ta-trivozhnih-rozladiv-#gsc.tab=0>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-302-9-37>

Шепельова М. В.,

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки

Навчально-наукового гуманітарного інституту

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

м. Київ, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ ПОГЛЯДИ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО НА МИСТЕЦТВО

В. І. Вернадський у багатьох своїх роботах підкреслював значущість художньої творчості в досягненні наукових проблем. Формуванню його уявлень про природу сприяли твори художньої літератури, мистецтво розширювало горизонти його природничо-наукових уявлень, його погляду на світ, збагачувало ідеї, думки, спостереження, емоційно та естетично осяювало його наукову творчість [1, 4, 5].

Спілкування з мистецтвом було невід'ємною частиною життя В. І. Вернадського. У ньому він вбачав особливу естетичну духовну цінність. На початку студентського життя у Петербурзькому університеті, він розробив програму служіння науці і народу, в якій найважливіше місце займав розвиток інтелектуального і художнього світогляду. Вчений зазначав, що «...життя людини закінчується тим, що називають інколи «тимчасовим, земним», і що тут, у цьому житті, вона повинна досягти можливо більшого щастя. Таке полягає як в розумовому і художньому світогляді, так і в матеріальній забезпеченості; розумовий світогляд – наука; художній – витончені мистецтва, поезія, музика, живопис, скульптура і навіть релігія – світ людської фантазії, світ ідеалів і найприємніших снів; матеріальна забезпеченість необхідна меншою мірою, так як її задоволення, за грубістю, відходять на другий план, але необхідність їх надто чутлива і без неї обійтися неможна і непотрібно» [3, с. 17].

Сприймаючи твори мистецтва, В. І. Вернадський відчував сильні естетичні переживання, емоційне піднесення, що обов'язково

супроводжувалося енергійним рухом думки. Він прагнув осягнути мистецтво як явище духовного життя людства і як соціальну та історичну категорію. Також він аналізував свої враження від творів мистецтва, прагнув визначити задум автора. Такий синтез роботи думки та естетичних переживань у науковій творчості йшов від науки до мистецтва, а при безпосередньому сприйманні творів мистецтва – від мистецтва до науки. На його думку, така робота думки має обов'язково супроводжувати естетичні переживання при взаємодії з творами мистецтва, як і художній елемент повинен бути присутнім у процесі наукового пізнання [1].

Саме естетичні переживання від споглядання краси природи, мистецтва, звучання музики надихали його на осмислення природи і життя в цілому.

Висновку про те, що саме емоційне навантаження художнього твору є системоутворювальним у сприйманні творів живопису, дійшли і ми, провівши емпіричне дослідження серед студентів [7].

Дослідження проводилося серед студентів 1–7 курсів Житомирського державного університету імені І. Франка (соціально-психологічний факультет) – 37 осіб (58%) та Національного університету біоресурсів і природокористування України (механіко-технологічний факультет) – 13 осіб (20%) віком від 16 до 25 років, а також інших – 14 осіб (22%) віком від 25 до 44 років. Загальна кількість досліджуваних – 64 особи, з них 48 осіб (75%) жіночої статі, 16 (25%) – чоловічої.

Для цього нами було виокремлено чотири художні орієнтації глядача у процесі приймання творів живопису: емоційне навантаження художнього твору, техніка зображення, творчий підхід художника та смислове навантаження художнього твору. Дослідження проводилося із застосуванням розробленого нами опитувальника «Художня спрямованість сприймання творів живопису» [6].

За результатами аналізу середніх значень досліджуваних показників встановлено таку тенденцію: на першому місці знаходиться «емоційне навантаження художнього твору» – середнє значення за цим показником 74%, на другому – «смислове навантаження художнього твору» (71%), на третьому – «техніка зображення» і «творчий підхід художника» – по 69%.

Разом з тим, цікавий результат показало їх порівняння з розрахунками факторних навантажень прояву перцептивно-мисленневих стратегій, художніх орієнтацій у сприйманні творів живопису і показників творчої спрямованості особистості у загальній вибірці досліджуваних, а також у групах студентів-психологів, студентів технічного спрямування та групі «інші досліджувані». Для визначення

системоутворювального фактору серед досліджуваних показників ми застосували метод факторного аналізу, який дозволяє шляхом розрахунку факторних навантажень виявити один або декілька показників у системі факторів, оптимально пов'язаних з усіма іншими [2].

Розглянемо результати розрахунків факторних навантажень серед проявів художніх орієнтацій у сприйманні творів живопису у досліджуваних: емоційне навантаження твору (0,52); смислове навантаження твору (0,50); творчий підхід художника (0,48); техніка зображення (0,42). Отже, системоутворювальним серед проявів художніх орієнтацій у сприйманні творів живопису у досліджуваних є емоційне навантаження твору.

Результати розрахунку факторних навантажень після виключення основного системоутворювального фактора наступні: творчий підхід художника (0,44); смислове навантаження твору (0,42); техніка зображення (0,34). Таким чином, другим за значимістю є творчий підхід художника, смислове навантаження твору та техніка зображення мають найменше значення серед проявів художніх орієнтацій у сприйманні творів живопису.

Результати розрахунку системоутворювальних показників художніх орієнтацій досліджуваних у сприйманні творів живопису представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Системоутворювальні показники художніх орієнтацій досліджуваних у сприйманні творів живопису

№ п/п	Ієрархія системоутворювальних факторів (у дужках подано результати розрахунку факторних навантажень)
1.	Емоційне навантаження твору (0,52)
2.	Творчий підхід художника (0,44)
3.	Смислове навантаження твору (0,42)
4.	Техніка зображення (0,34)

Отже, емоційне навантаження художнього твору, як показало наше дослідження, є визначальним для студентів у процесі сприймання творів живопису як за середнім значенням, так і за факторним навантаженням.

Розглянувши погляди В. І. Вернадського на мистецтво, а також результати нашого дослідження домінуючих художніх орієнтацій студентів у процесі сприймання творів живопису можемо зробити висновок, що збагачення світогляду від спілкування з творами

мистецтва відбувається саме завдяки естетичному переживанню, яке і спонукає до більш глибокого осмислення навколишнього світу.

Список використаних джерел:

1. Апанович Е. «Я никогда не отделял науки от искусства». *Зеркало недели*. Вып. 2, 1998. URL: «Я НИКОГДА НЕ ОТДЕЛЯЛ НАУКИ ОТ ИСКУССТВА» (zn.ua)

2. Бешелев С. Д. Математико-статистические методы экспертных оценок / С. Д. Бешелев, Ф. Г. Гурвич. М. : Статистика, 1980. 263 с.

3. Вернадский В. И. Пережитое и передуманное. Мой 20-й век. М. : Вергиус, 2007. 187 с.

4. Каракo П. С. Вопросы красоты природы в научном философском наследии В. И. Вернадского. *Журнал Белорусского государственного университета. Философия. Психология*. 2017. № 2. С. 18–28. URL: 18-28.pdf (bsu.by)

5. Мочалов И. И. В. И. Вернадский о роли искусства в научном творчестве. *Наука та наукознавство*. 2007. № 3. С. 73–84.

6. Шепельова М. В. Методичні матеріали для діагностики та розвитку здатності студентів до художньої діяльності [Електронний ресурс]. Стимулювання творчого сприймання інформації : методичні рекомендації / В. О. Моляко, Ю. А. Гулько, Н. А. Ваганова [та ін.] ; за ред. В. О. Моляко. К., 2018. С. 47-53. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/712862/>

7. Шепельова М. В. Прояви перцептивно-мисленнєвих стратегій у художній діяльності студентів [Електронний ресурс]. Перцептивно-мисленнєві стратегії творчого конструювання інформаційних систем у навчальній та трудовій діяльності : монографія / В. О. Моляко, Ю. А. Гулько, Н. А. Ваганова [та ін.] ; за ред. В. О. Моляко. К., 2018. С. 106–123. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/712092/>